

Jedan od stupova energetske sigurnosti Hrvatske i Europe

ENERGIJA POVEZUJE

dr. sc.
Gordana Sekulić
dipl. oec.
Michaela Julijana Vranješ
dipl. nov.

Snažna strateška pozicija Jadranskog naftovoda u opskrbi naftom i u svjetskim i u europskim političkim odnosima od 2022. godine.

Naftovodi kao jedan od najučinkovitijih načina transporta nafte s ekonomskog, tehničkog i sigurnosnog aspekta imaju strateški značaj u opskrbi energijom u prošlosti i budućnosti. Razlog tome su prognoze da će nafta i u 2040. godini pokrivati oko 28% potrošnje primarne energije Europske unije, a jednako toliko i na globalnoj razini, uz smanjenje potrošnje nafte (time i transporta i skladištenja) i uz rast obnovljivih izvora energije i energetske učinkovitosti. [1] Integriranost sa skladišnim kapacitetima (za potrebe transporta, tržišta i obveznih sigurnosnih zaliha) čine naftovode strateški još važnijim, posebice u kriznim situacijama kakve su one najnovije: ruska invazija i rat u Ukrajini od kraja veljače 2022. i posljedično sankcije EU-a i Sjedinjenih Američkih Država prema Rusiji, rat SAD-a i Izraela protiv Irana od 28. veljače 2026. godine (s dvotjednim primirjem od 7. travnja) i ratne okolnosti na cijelom Bliskom istoku. To izaziva šokove cijena i poremećaje

u opskrbi energentima i negativno utječe na gospodarstvo.

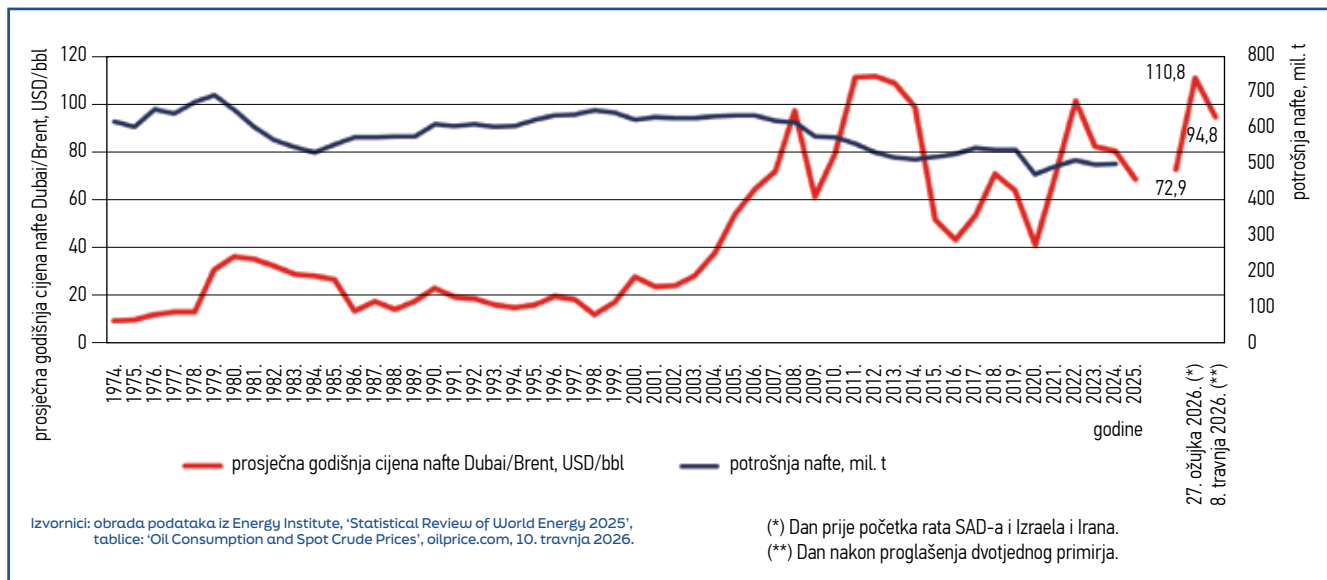
U tom izazovnom energetsom društvu nalazi se već 50-ak godina i hrvatski Jadranski naftovod (JANAF). Pri tome se uspješno prilagođava brojnim političkim, ekonomskim, ekološkim i razvojnim izazovima, zbog čega je jedan od stupova sigurnosti opskrbe naftom Hrvatske i država u Srednjoj i Jugoiistočnoj Europi.

NEKI ASPEKTI TRŽIŠTA I NAFTNE POLITIKE EU-a U RAZDOBLJU 1979. - 2026.

Poslovanje i razvoj JANAF-a od 1974. godine do danas (sredine svibnja 2026.) odvijali su se u uvjetima turbulentnih promjena naftnog tržišta (il. 1).

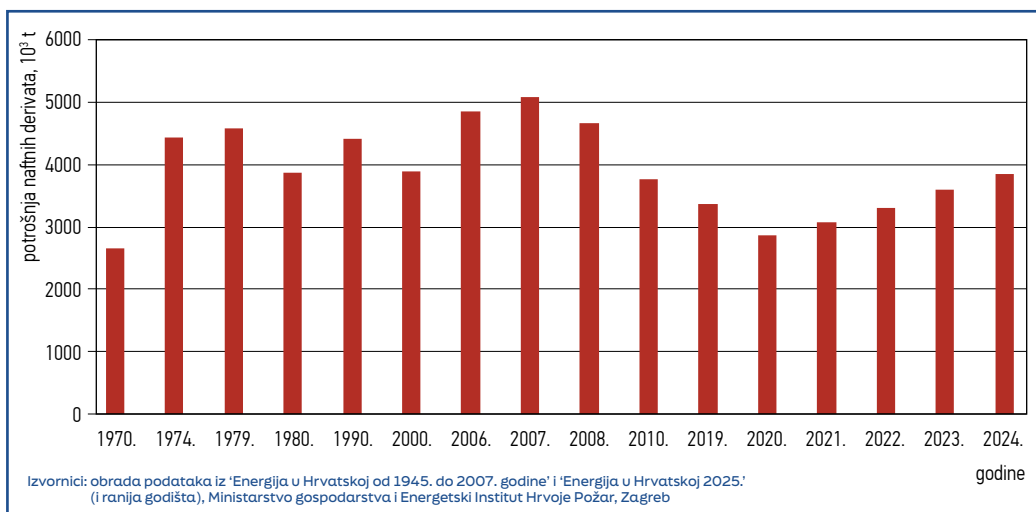
Cijene nafte od 1974. (10,4 USD/bbl), kada je počela gradnja JANAF-a, imaju trend višestrukog rasta do 1981., treće godine od iz-

Ilustracija 1
Kretanje cijena i potrošnje nafte od 1974. do početka travnja 2026.

Ilustracija 2

Kretanje potrošnje naftnih derivata u Hrvatskoj u razdoblju 1970. - 2024.

gradnje 1979. (36 USD/bbl), nakon čega slijedi njihovo snižavanje na oko 13 - 24 USD/bbl do 2004. Tada se ostvaruje njihov dinamičan rast sa snažnim oscilacijama od 2008. godine i s najvišom prosječnom godišnjom cijenom od oko 112 USD/bbl u 2012., ali i s visokom cijenom od 101 USD/bbl u 2022., kada je počeo rat u Ukrajini. Nakon pada cijena do 2025. godine (na oko 69 USD/bbl), rat na Bliskom istoku potaknuo je ponovni rast cijena do više od 110 USD/bbl tijekom ožujka i početkom travnja s oscilacijama, ali s padom na oko 90 USD/bbl nakon 7. travnja. [2]

Potrošnja nafte u EU-u ima dugoročni trend pada zbog rasta i šokova cijena, nesigurnosti opskrbe zbog povremenih ratnih stanja i tenzija na Bliskom Istoku, u Africi i Ukrajini (Iranska revolucija, Iransko-irački rat, invazija Iraka na Kuvajt, Ruska invazija na Ukrajinu, invazija SAD-a i saveznika na Irak, Arapsko proljeće, Američko-izraelsko-iranski rat i dr.) i posljedično djelovanja mjera energetske politike s ciljevima povećanja sigurnosti opskrbe energijom, smanjenja potrošnje fosilnih goriva i rasta obnovljivih (domaćih) izvora energije, povećanja energetske učinkovitosti, supstitucije plinom i drugim energentima itd. Na globalnoj razini ostvaruje se kontinuirano povećanje potrošnje zbog gospodarskog razvoja zemalja u razvoju. Kretanje potrošnje u EU-u odvijalo se u nekoliko velikih ciklusa rasta (1974.- 1979., 1986. - 1998.) i pada (1980. - 1985., 1999. - 2024.) s 'pikom' u 1979. godini (692 milijuna t) i najmanjim iznosom u 2020. (473 mil. t) zbog globalne zdravstveno-gospodarske krize.

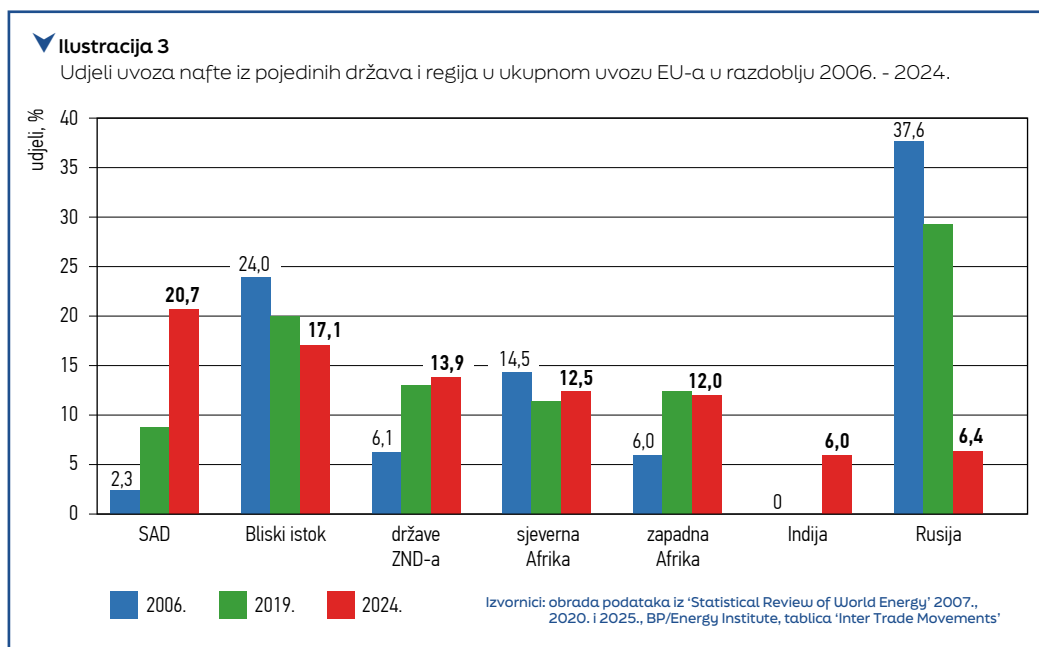
U promatranom razdoblju rafinerijski kapaciteti smanjeni su s oko 17,1 mil. bbl/d (1974.) na oko 12,2 mil. bbl/d (2024. godine), tj. za oko 30%, uz rast uvoza derivata na oko 220 mil. t.

Potrošnja naftnih derivata u Hrvatskoj do kraja gradnje JANAF-a povećavala se do 4,6 mil. t, a nakon toga uz oscilacije pada i rasta s vrhuncem od 5,1 mil. t u 2007. godine. Potom se potrošnja trendno smanjivala do 2020. (2,9 mil. t), a zatim rasla do 3,9 mil. t u 2024. godini, što je slično trendovima na razini EU-a (il. 2).

Velika ovisnost o uvozu nafte EU-a (97% u 2024.), ali i Hrvatske (91,5%) jedna je od ključnih prijetnji sigurnosti opskrbe energijom s obzirom na njezin velik udio u potrošnji od 38% (prema 23% udjela obnovljivih izvora) te malu i padajuću domaću proizvodnju od svega 16 mil. t. [3] Zbog toga se smanjenje potrošnje i povećanje energetske učinkovitosti (manje od ambicioznih ciljeva) te diverzifikacija pravaca uvoza može smatrati djelomično uspješnim pokazateljima energetske politike i mjera EU-a, ali imajući u vidu i razmjerno niske stope gospodarskog rasta.

U posljednjih 20-ak godina značajno je smanjena ovisnost o uvozu nafte iz Rusije, ali i Bliskog istoka, supstitucijom uvoza iz država Kaspiske regije i zapadne Afrike, a posebno SAD-a (il. 3).

U promatranom razdoblju uvoz nafte se smanjio za 30%, ali se povećao uvoz derivata za čak 66% kao posljedica preuranjenih (pogrešnih) odluka o zatvaranju i nemo-

nizaciji domaćih rafinerija. Stoga je učinak energetskog cilja EU-a o dekarbonizaciji energetike i ublažavanju klimatskih promjena u 20-ak godina ipak skroman.

JANAF U RAZDOBLJIMA POLITIČKIH, VLASNIČKIH I DRUGIH IZAZOVNIH PROMJENA

Od sedamdesetih godina prošlog stoljeća, kada su počele pripreme projekta naftovoda JANAF (tada Jugoslavenskog naftovoda) za transport od tankerske luke Omišalj do rafinerija u Hrvatskoj i država u Srednjoj i Jugoistočnoj Europi, globalne i regionalne političke i ekonomske promjene i krize gotovo su kontinuirano mijenjale uvjete poslovanja i razvoja naftnih tvrtki s rafinerijama i JANAF-a. Neke od tih promjena i kriza posebno su značajne, a to su sljedeće.

Tvrtku Jugoslavenski naftovod (današnji JANAF) osnovali su 1974. godine INA (s rafinerijama Sisak i Lendava), Energoinvest (s rafinerijom Bosanski Brod) i Naftagas (s rafinerijama Pančevo i Novi Sad) uz prethodno potpisane Osnovne ugovore o tranzitu s mađarskim i čehoslovačkim tvrtkama. To je bilo temelj za projektiranje kapaciteta od 34 mil. t transporta nafte godišnje i to za rafinerije u Srbiji 9 mil. t, Bosni i Hercegovini 5 mil. t, Hrvatskoj 8 mil. t (bez rafinerije Rijeka koja je izgrađena 1995. godine s kapacitetom od 6 mil. t), Sloveniji (Lendava) 2 mil. t i za rafinerije u Mađarskoj i Čehoslovačkoj 10 mil. t. To je bilo razdoblje visokih stopa rasta potrošnje nafte i ambicioznih planova razvoja ra-

finerija i petrokemijske industrije koji su se većim dijelom i ostvarili. Već tijekom gradnje Mađarska i Čehoslovačka odustale su od ugovornih obveza uz plaćanje odustatnine. [4]

Od 1979. godine, kada je započeo transport nafte do danas (svibanj 2026.) transport nafte obustavljan je na pojedinim dionicama uglavnom zbog političkih čimbenika i to: rujana 1991. - kolovoza 1995. (Domovinski rat), 2000. - 2021. i 2025. (sankcije SAD-a prema Srbiji).

Devedesetih godina prošlog stoljeća dolazi do promjena političkih prilika i odnosa u Istočnoj i Srednjoj Europi te Jugoslaviji.

Raspad Sovjetskog Saveza i prekid dotadašnjih odnosa SSSR-a s državama Istočne i Srednje Europe utjecali su na transport nafte JANAF-om od Mađarske i Slovačke, posebice u 1990. i 1991. godini (oko 4 mil. t godišnje). Nakon tog razdoblja transportirane su povremeno samo manje količine, a od 2013. godine transport je kontinuiran sa stagnirajućim količinama (2 mil. t za rafinerije u obje države od njihovog ukupnog uvoza od 10,8 mil. t u 2024. i 2025.). [5]

Raspadom Jugoslavije i neovisnošću Republike Hrvatske 1991. godine stvara se i samostalna tvrtka JANAF kao operator naftovodno-skladišnog sustava u Hrvatskoj, ali i do rafinerija u Sloveniji i BiH-u. Za razliku od većine europskih (i svjetskih) naftovoda koji su dio integriranih naftnih tvrtki ili su u njihovom vlasništvu JANAF je od 2003. godine samostalno dioničko društvo (s većinskim

državnim vlasništvom) s vizijom i nekim poduzetim projektima da postane integrirana energetska tvrtka.

Od početka rada JANAF je stalno ili povremeno transportirao naftu za osam rafinerija, a ove su godine to svega četiri rafinerije. Zbog obustavljanja prerade (gašenja rafinerija) nafta se ne transportira za rafinerije: Lendava od 2001., Sisak od 2013., Brod od 2018. godine i Novi Sad.

Procesi privatizacije naftnih tvrtki od 2003. u Hrvatskoj, Srbiji i BiH-u doveli su do većinskog stranog vlasništva, što je bitan čimbenik promjena u tim tvrtkama i za JANAF i za stratešku poziciju Hrvatske. Pri tome je s aspekta zadovoljavanja potreba tržišta i energetske sigurnosti modernizacija rafinerija bila od posebne važnosti pa je shodno tome i bila jedna od ugovornih obveza novih vlasnika.

Industriju nafte (INA) privatizirao je 2003. i 2019. godine MOL s vlasničkim udjelom od 49,1% prema 44,8% udjela Vlade Republike Hrvatske. Rafinerija nafte Rijeka je modernizirana tek u ožujku ove godine, a rafinerija u Sisku ugašena je s najavama razvoja održivih izvora energije na toj lokaciji.

Ruski investitor NefteGazInkor/Zarubežnjeft kupio je Rafineriju Brod 2007. godine, s najavama modernizacije koja nije ostvarena te je rafinerija ugašena nakon požara 2018.

Ruski Gazpromnjeft kupio je 2009. godine Naftnu industriju Srbije (NIS) s udjelom od 51%, a fazna modernizacija rafinerije u Pančevu završena je krajem 2020., pri čemu rafinerija u Novom Sadu nije u funkciji prerade. Zbog sankcija prema ruskim tvrtkama MOL namjerava preuzeti NIS kupovinom 56,15% udjela uz prethodnu suglasnost Ureda za kontrolu strane imovine (OFAC) Ministarstva financija SAD-a i srpskih vlasti, a na osnovi obavezujućeg preliminarnog ugovora s Gaspromnjeftom iz siječnja ove godine, pri čemu je preuzimanje predviđeno do 22. svibnja 2026. [6]

Kao krajnji ishod privatizacija naftnih tvrtki koje transportiraju i skladište naftu u JANAF-u, MOL će vjerojatno od kraja svibnja ove godine biti njihov pretežiti vlasnik. To pruža mogućnosti za povećanje aktivnosti i unaprjeđenje suradnje, ali je i izazov za budućnost transporta JANAF-om imajući u vidu nekoliko čimbenika:

- najavu gradnje naftovoda Srbija - Mađarska s planiranim rokom završetka u 2027. godi-

ni, kojim bi i Srbija uvozila naftu iz pravca Rusije naftovodom Družba umjesto JANAF-om, pri čemu treba napomenuti da bi tu potencijalnu gradnju pratili postojeći prijevori oko uvoza ruske nafte, tj. primjene zakonodavstva EU-a o prestanku njezinog uvoza do kraja 2027. i zahtjeva Mađarske da ima dva pravca uvoza (što nema većina rafinerije) kao čimbenik sigurnosti opskrbe [7]

- energetske savezništvo Mađarske i Srbije s Rusijom i mogućnost većeg uvoza nafte iz tog pravca
- diskontiranu cijenu ruske nafte u odnosu na cijene većine globalnih nafta.

Ocjenjuje se da spomenuti čimbenici ne bi trebali više biti izazov za poslovanje JANAF-a (ni MOL-a!), nakon promjene mađarske politike izborom nove proeuropske vlasti sredinom travnja ove godine.

Tu su još dva čimbenika:

- nedovoljna jasnoća obuhvata i vremenske dimenzije politike sankcioniranja ruske nafte jer SAD provodi povremena izuzeća u vezi sankcioniranja naftnih tvrtki koje su u ruskom vlasništvu ako ocijeni da su one poduzele odgovarajuće mjere promjene vlasništva (NIS) ili izuzeća o uvozu ruske nafte koja se zatekla na moru prije početka rata. S obzirom na energetske krizu izazvanu ratom na Bliskom istoku pojedine zemlje razmatraju mogućnost traženja izuzeća od ograničenja uvoza ruske nafte. [8]
- mogućnost potreba za prilagodbom rada pojedinih dionica sustava u slučaju eventualnog smanjenja transporta nafte JANAF-om, uzimajući u obzir fiksne troškove održavanja, sigurnosti i zaštite okoliša.

JANAF U SUSTAVU SIGURNOSTI OPSKRBE ENERGIJOM EU-a I HRVATSKE

Na JANAF se i u novije vrijeme računa kao na važan čimbenik sigurnosti opskrbe naftom i naftnim derivatima.

Tako je JANAF bio uključen među projekte od zajedničkog interesa (eng. PCI, projects of common interest) EU-a već od prvog popisa iz 2013. godine (kada je ukupno bilo šest PCI-naftovoda) pod nazivom 'Naftovodi JANAF-Adria: rekonstrukcija, dogradnja, održavanje i povećanje kapaciteta postojećih naftovoda JANAF i Adria koji povezuju hrvatsku luku Omišalj s Južnom Družbom'. Svrha projekta bila je povećanje sigurnosti opskrbe naftom diverzifikacijom uvoznih pravaca i izvora za 'landlocked' rafinerije (tj. za one bez pristupa

moru: Duna u Mađarskoj i Bratislava u Slovačkoj). Projekt je uspješno završen izgradnjom dvaju naftovoda i to: Százhalombatta - Šahy (2015.) i otok Krk - kopno (2017. godine), a povećan je i kapacitet naftovoda od hrvatsko-mađarske granice do rafinerije Duna. Projekt su samostalno financirali promotori, JANAF, MOL i slovački Transpetrol. To je ujedno jedini realizirani projekt od šest PCI-naftovoda. Njime su rafinerije Srednje Europe dobile veću sigurnost opskrbe naftom mogućnošću uvoza većih količina iz pravca Jadranskog mora i Sredozemlja kao alternativu uvozu iz pravca Rusije naftovodom Družba.

Inače, PCI-i su ključna prekogranična infrastruktura koja povezuje energetske sustave članica EU-a s ciljem prvenstveno sigurne opskrbe. Zakonodavni okvir za uspješno provođenje PCI-a je energetska infrastrukturni paket iz 2013. godine, koji uključuje TEN-E Uredbu (EU) br. 347/2013 o smjernicama za trans-europsku energetska infrastrukturu, CEF Uredbu (EU) br. 1316/2013 o uspostavljanju kapaciteta za povezivanje Europe i dr. Revizijom TEN-E Uredbe iz 2021. potiče se ubrzanje dekarbonizacije energetike pa naftni projekti više nisu PCI-i, a ni prema Uredbi iz 2013. godine nisu mogli koristiti sredstva EU-a kao ostali PCI-i. Do sada je usvojeno pet popisa PCI-a (2013. - 2021.) i jedna lista PCI-a i PMI-a (eng. projects of mutual interest) u 2024. godini.

Nadalje, prema jednom od ključnih dokumenata EU-a, planu RePowerEU, JANAF je "s obzirom na postojeću infrastrukturu održiva alternativa za rusku naftu u najpogođenijim državama članicama (koje koriste naftovod Družba)". [9] Uz to, Vijeće EU-a je u listopadu 2022. godine istaknulo potrebu jačanja energetske infrastrukture i diverzifikacije opskrbenih pravaca u okviru plana REPowerEU, pri čemu JANAF-ova infrastruktura ima stratešku važnost za opskrbu Srednje Europe. Time se učvršćuje pozicija JANAF-a u europskoj strategiji otpornosti na energetske poremećaje na tržištu.

JANAF predstavlja i važnu kariku u sustavu obveznih zaliha nafte i naftnih derivata Hrvatske i EU-a koje se mogu plasirati na tržište u slučaju kriznih situacija prema procedurama zajedničkim svim članicama EU-a, u skladu sa Zakonom o tržištu nafte i naftnih derivata (NN 19/2014 i 73/2017) i relevantnim europskim zakonodavstvom. Hrvatska ima na raspolaganju zalihe na razini 93% prosječnog dnevnog uvoza (svibanj 2025. godine, ec.europa.eu/eurostat).

Dakle, geostrateški položaj uz pouzdane i dostatne transportne i skladišne kapacitete, mogućnosti da kupci diverzificiraju uvoz nafte iz brojnih pravaca i izvora i sustav skladištenja obveznih i strateških zaliha čine JANAF jednim od ključnih igrača sigurnosti opskrbe Hrvatske i EU-a, ali i zemalja u okruženju, pri čemu on s terminalom za ukapljeni prirodni plin (LNG) na Krku tvori jedan od europskih energetska 'hubova'. Shodno tome, JANAF je aktivno uključen u osiguranje stabilnosti tržišta nafte i naftnih derivata, što je posebno značajno u kriznim situacijama kakva je ona od početka rata na Bliskom istoku.

UTJECAJI POLITIČKO-EKONOMSKIH PROMJENA OD 2022. NA JANAF

Političko-ekonomsko-energetske promjene nakon 2022. godine uvelike su utjecale na europsko tržište nafte i sigurnost opskrbe, što se izravno reflektiralo na ulogu i poslovanje JANAF-a.

Invazija Rusije na Ukrajinu i rat od veljače 2022. godine utjecali su na postupno uvođenje niza sankcija EU-a i SAD-a prema Rusiji i njezinim naftnim tvrtkama s ciljem prestanka ostvarenje njihovih prihoda od nafte i drugih energenata kao jednog od izvora financiranja rata. Uz to, rat i ratne opasnosti na Bliskom istoku između SAD-a i Izraela i Irana od kraja veljače ove godine postaju prijetnja za globalnu i europsku opskrbu naftom uz znatno više cijene i neizvjesnosti.

Kao korisnik naftovodno-skladišnog sustava JANAF-a, koji uvozi oko 80% nafte iz pravca Rusije, MOL bi trebao prestati s uvozom do kraja 2027. godine na temelju europske Uredbe o postupnom ukidanju uvozu ruskog prirodnog plina i pripremi postupnog ukidanja uvoza ruske nafte. U međuvremenu, države moraju utvrditi plan u kojem se opisuju mjere, ključne etape i potencijalne prepreke diverzifikaciji opskrbe naftom. [10]

Mađarska i Slovačka su se do sada kontinuirano odupirale provedbi (a prije toga donošenju) Uredbe pa je Mađarska zatražila od Europskog suda pravde zaustavljanje njezine provedbe (3. veljače ove godine). [11]

U međuvremenu je početkom godine, kao i nekoliko puta od 2022., naftovod Družba prekidao transport prema Mađarskoj i Slovačkoj zbog oštećenja tijekom ratnih operacija pa se intenzivirala suradnja MOL-a i JANAF-a u vezi mogućnosti povećanja uvo-

za. To je bilo popraćeno izjavama MOL-a o tehničkim ograničenjima većeg transporta JANAF-om, pri čemu JANAF tvrdi potpunu spremnost i mogućnost transporta za količine koje su veće od ukupnog uvoza za potrebe rafinerija MOL-a i Slovnafta od oko 10,8 mil. t (2024. i 2025. godine).

Poslovni odnosi su dodatno opterećeni u ožujku ove godine žalbama MOL-a i Slovnafta Upravi za tržišno natjecanje Europske komisije u vezi moguće zloupotrebe cijena tranzita sirove nafte JANAF-om i monopolnog položaja na tržištu i zbog odbijanja transporta ruske nafte. [12] Pri tome JANAF postupa sukladno europskoj Uredbi 2022/889. [13]

Za očekivati je da će najavljena politika novog čelnika mađarske vlade (od travnja ove godine) utjecati na unaprijeđenje poslovnih odnosa MOL-a i JANAF-a i posljedično na intenziviranje poslovnih aktivnosti, sukladno energetskej politici i zakonodavstvu EU-a.

Ministarstvo financija SAD-a je od siječnja 2025. godine uvelo sankcijski paket energetici Ruske Federacije koji je usmjeren daljnjem ograničavanju poslovanja i prihoda energetskih društava. Sankcijama je obuhvaćen i NIS, s kojim JANAF ima Ugovor o transportu sirove nafte za razdoblje od 2024. do kraja 2026. godine. Nakon izraženih ozbiljnih namjera i postupaka promjene vlasništva NIS-a, OFAC izdaje (dvo)mjesečne dozvole za transport JANAF-om (www.janaf.hr).

Ratne okolnosti na Bliskom Istoku i otežavajući prolaz kroz Hormuški tjesnac utjecali su na fleksibilnije provođenje američkih sankcija prema ruskoj nafti. Stoga OFAC od početka ožujka povremeno izdaje dozvole kojima se kratkoročno dopušta isporuka i kupnja nafte zatečene na moru koja je bila ukrkana na tankere prije početka rata. [14 i 15] Ta izuzeća omogućavaju privremenu fleksibilnost u trgovanju ruskom naftom, ali ne ukidaju opći sankcijski režim.

Zbog poremećaja na tržištu zbog bliskoistočnog sukoba članice Međunarodne agencije za energiju (IEA), među kojima je i 19 članica EU-a, dogovorile su se 11. ožujka o promptnom puštanju na tržište 400 mil. bbl strateških zaliha nafte i derivata. To je najveće takvo puštanje na tržište u povijesti i više od dva puta veće nego 2022. godine nakon ruske invazije na Ukrajinu. [16]

Uz to, IEA je u ožujku predložila mjere za smanjenje utjecaja naftnih udara i zaštitu kućanstava i poduzeća kao što su, npr. rad od

kuće, smanjenje brzine na autocestama, poticanje javnog prijevoza, alternativni pristup automobilima cestama u velikim gradovima na različite dane, izbjegavanje putovanja avionima itd. [17]

Iz tih aktivnosti može se zaključiti da EU nastoji ublažiti negativne učinke bliskostočne krize strategijom sigurnosti opskrbe. To uključuje aktivaciju obveznih zaliha nafte i derivata i poticanje racionalne potrošnje energije. Zakonodavne mjere za sada ostaju nepromijenjene, a fokus je na operativnim i koordiniranim odgovorima članica EU-a kako bi se osigurala stabilnost tržišta energenata.

Hrvatska Vlada je za sada donijela deseti paket cjenovnih mjera za zaštitu kućanstava i gospodarstva od rasta cijena, a 1. travnja i Odluku o puštanju 35.000 tona dizela na tržište iz obveznih zaliha. [18 i 19] Time Hrvatska, iako nije članica IEA-e, u duhu europske solidarnosti, sudjeluje u koordiniranoj akciji zemalja IEA-e i EU-a.

PRILAGODBE JANAF-A STRATEŠKIM PROMJENAMA U OKRUŽENJU

Tržišne, geopolitičke, ekonomske, ekološke, zakonodavne i druge promjene neminovno su utjecale na JANAF-ovo poslovanje, kontinuirano ulaganje u dogradnju i modernizaciju naftovodno-skladišnog sustava, diverzifikaciju prema skladištenju nafte i derivata te istraživanju i proizvodnji nafte. Uz to, u procesu tranzicija prema niskougljičnim energentima i gospodarstvu ulaže se i u projekte obnovljivih izvora.

U takvim izazovnim okolnostima provedba niza konkretnih projekata znači strateško i (pro)aktivno djelovanje za postizanje dugoročne sigurnosti i otpornosti opskrbe i konkurentnosti.

Neki od tih projekata i aktivnosti su:

- reverziranje dionice Sisak - Gola 1989. godine, čime je omogućen transport nafte i iz pravca Mađarske, tj. uvoz iz Rusije naftovodom Družba.
- podmorski naftovod od Rafinerije nafte Rijeka do terminala Omišalj 1985.
- naftovodna obilaznica Slobodnica - Donja Vrba 1999., čime je uspostavljena potpuna kontrola transporta kroz Hrvatsku
- kupnja Terminala naftnih derivata Žitnjak-Zagreb 2009. i njegova dogradnja i modernizacija 2014.
- podmorski naftovod Otok Krk - kopno 2017.

- fazna dogradnja kapaciteta za skladištenja nafte do današnje razine (svibanj 2026.) od 2,1 mil. m³ i naftnih derivata do 240 000 m³ za potrebe transporta nafte, skladištenja obveznih zaliha i tržišta.
- postupno prilagođavanje zahtjevima energetske tranzicije uz diverzifikaciju poslovanja, što znači pripremanje projekata novih kapaciteta za skladištenje naftnih derivata sukladno tržišnim potrebama i zahtjevima kupaca
- ulaganja u obnovljive izvore, što obuhvaća preuzimanje SE Bulinac i SE Vođinci 2024. i 2025. i izgradnju integriranih sunčanih elektrana na JANAF-ovim lokacijama u Omišlju, Sisku i na Žitnjaku u Zagrebu, a uz to JANAF s HEP-om surađuje na razvoju zajedničkih projekata na području obnovljivih izvora
- razvoj baterijskih sustava za pohranu energije u Vođincima i Bulincu
- istraživanje i proizvodnja ugljikovodika na istražnom polju Shygys u Kazahstanu, sukladno odluci JANAF-a o sudjelovanju u povećanju temeljnog kapitala tvrtke Geoenergija razvoj d.o.o. (koja je strateški partner kazahstanske tvrtke KazMunayGas na projektu) i pristupanju u njegovo članstvo uz Agenciju za ugljikovodika 2026., pri čemu uspješno ostvarivanje tog projekta širi mogućnosti poslovanja i suradnje JANAF-a s naftnim tvrtkama i otvara još jedan izvor kazahstanske nafte JANAF-ovim tržištima [19]
- digitalna transformacija s ciljem povećanja učinkovitosti, transparentnosti i operativne pouzdanosti, što obuhvaća digitalizaciju i automatizaciju poslovnih procesa tvrtke u ključnim funkcionalnim područjima
- jačanje ljudskog potencijala kontinuiranim stručnim usavršavanjem, razvojem specijaliziranih znanja i privlačenjem stručnjaka s posebnim znanjima i vještinama, čime se osigurava održavanje visoke razine stručnosti, učinkovitosti i konkurentnosti.

Literatura:

1. BP (2025.), BP Outlook 2025
2. oilprice.com/oil-price-charts/
3. Eurostat. Energy Import Dependency by Products, ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/, 25. veljače 2026.
4. Kontent. J. (1986.), 'Prikaz naftovoda s posebnim osvrtom na ekonomiku Jugoslavenskog naftovoda', poseban tisak iz časopisa 'Nafta' 7 - 8, Zagreb
5. MOL Group, 'Data Library and Supplementary Financial & Operational Data 2022 - 2025'
6. molgroup.info/en/investor-relations/investor-news/mol-has-received-us-approval-to-continue-the-negotiations-regarding-the-acquisition-of-a-majority-stake-in-nis., 24. ožujka 2026.
7. energyindustryreview.com/oil-gas/new-hungary-serbia-oil-pipeline-between-regional-energy-security-and-central-europes-geopolitics/, 16. srpnja 2025.
8. www.cbc.ca/news/world/us-russia-oil-licence-hormuz-iran, 13. ožujka 2026.
9. COM (2022) 230 final, Plan REPowerEU, Bruxelles, 18. svibnja 2022.
10. European Parliament and Council, 'Regulation on Phasing out Russian Natural Gas Imports and Preparing the Phase-out of Russian Oil Imports, Improving Monitoring of Potential Energy Dependencies and Amending Regulation (EU) 2017/1938, Bruxelles, 20. siječnja 2026.
11. www.dw.com/en/hungary-sues-the-eu-over-its-russian-gas-import-ban, 8. veljače 2026.
12. pgjonline.com/news/2026/march/mol-slovnaft-file-eu-complaint-over-janaf-crude-pipeline-transit-fees, 13. ožujka 2026.
13. EU, Uredba Vijeća 2022/879 o izmjeni Uredbe (EU) br. 833/2014 o mjerama ograničavanja s obzirom na djelovanja Rusije kojima se destabilizira stanje u Ukrajini, L 153/53.
14. ofac.treasury.gov/recent-actions/20260305_33
15. https://ofac.treasury.gov/recent-actions/20260319_33
16. https://www.iea.org/news/update-on-iea-collective-action-decision-of-11-march-2026, 15. ožujka 2026.
17. IEA, 'Sheltering from Oil Shocks, Measures to Reduce Impacts on Households and Businesses', ožujak 2026.
18. vlada.gov.hr/155-sjednica-vlade-republike-hrvatske-46395/46395, 23. ožujka 2026.
19. vlada.gov.hr/157-sjednica-vlade-republike-hrvatske-46455/46455, 1. travnja 2026.
20. janaf.hr/vijesti/, 27. siječnja 2026.

ZAKLJUČAK

Naftovodi i naftne djelatnosti bit će strateški dio sigurnosti opskrbe energijom i u razdoblju tranzicije prema dekarboniziranoj energetici i gospodarstvu. Time će JANAF i dalje biti značajan dio europske energetske mreže i tržišta, a posebice geostrateških opcija EU-a. Prilagodljivost tržišnim, političkim, ekološkim i drugim promjenama JANAF je pokazao u 50-ak godina uspješnog poslovanja, dogradnjama i modernizacijom naftovodno-skladišnog sustava, diverzifikacijom poslovanja, transparentnim tržišnim pristupom korisnicima i dr. Posebno se na JANAF računa pri postupnom napuštanju uvoza ruske nafte kao važnog elementa energetske sigurnosti EU-a. Aktualne geopolitičke okolnosti, rat u Ukrajini i na Bliskom istoku s opasnostima njihovog širenja, ali i zakonodavni i slični čimbenici dodatno potvrđuju strateški značaj JANAF-a u sigurnosti i pouzdanosti opskrbe i u uvjetima poremećaja i šokova u opskrbi energijom. ■